

Finansieringslösningar för den gröna omställningen i livsmedelskedjan

Framtagen i samarbete med:

 Jordbruksverket

Sammanfattning

Den gröna omställningen är central för att uppnå målen i den nationella livsmedelsstrategin, och för att säkerställa en framtida resilient och konkurrenskraftig svensk livsmedelssektor. En avgörande förutsättning för att möjliggöra denna omställning är att företagen i livsmedelskedjan har tillgång till kapital för att genomföra nödvändiga investeringar.

I detta PM presenteras förslag på finansieringslösningar, som utgår från företagens specifika behov och förutsättningar och syftar till att möjliggöra den gröna omställningen.

Förslagen riktar sig till två målgrupper i livsmedelskedjan som har stora behov av kapital och investeringar:

1. Lantbrukare:
Inom primärproduktionen är lönsamheten låg och investeringsviljan från långivare begränsad på grund av hög risk.
2. Innovativa företag i livsmedelskedjan som befinner sig i tidiga skeden:
Dessa företag saknar ofta resurser för att kunna kommersialisera sina innovationer och kapital för att skala upp sina verksamheter.

För att stödja dessa målgrupper och möjliggöra den gröna omställningen i livsmedelskedjan har fem finansieringslösningar identifierats:

För lantbrukare:

1. Offentligt finansierad garanti
2. Offentligt (del)finansierad lånefond
3. Vidareutveckling av befintliga investeringsstöd

För innovativa företag i tidiga skeden:

4. Investeringslån för ny matproduktion
5. Riskkapital inom livsmedelsområdet

Förslagen är framtagna inom ramen för Tillväxtverkets samordningsuppdrag för livsmedelsstrategin, i samarbete med Jordbruksverket. I arbetsgruppen ingick också Lantbrukarnas Riksförbund, Lantmännen, Världsnaturfonden, Fossilfritt Sverige och Sweden Food Arena.

Innehåll

Tillväxtverkets samordningsuppdrag och fokus på hållbarhet och lönsamhet.....	4
Advisory group	4
Problembeskrivning och behov	5
En kort översikt över befintlig statlig finansiering	6
Nästa steg.....	7
2. Finansieringsförslag att studera närmare	8
Målgrupp lantbruken	8
Offentligt finansierad garanti.....	8
Offentligt (del)finansierad lånefond.....	9
Vidareutveckling av befintliga investeringsstöd.....	10
Målgrupp livsmedelsföretag i tidiga skeden	11
Investeringslån för ny innovativ matproduktion.....	11
Riskkapital inom livsmedelsområdet.....	12
3. Behov av förutsättningsskapande insatser kopplat till förslagen	14
Idéer som främjar kapitaltillgång och utveckling i sektorn	14

1. Finansieringslösningar för den gröna omställningen i livsmedelskedjan

Tillväxtverkets samordningsuppdrag och fokus på hållbarhet och lönsamhet

Tillväxtverket har ett uppdrag att samordna genomförandet av den svenska livsmedelsstrategin, vars målsättning är att öka den svenska livsmedelsproduktionen, och skapa en hållbar och konkurrenskraftig livsmedelssektor.

I samordningsarbetet har vi fokuserat på tvärgående, gemensamma utmaningar där både myndigheter och bransch identifierat att vi behöver kroka arm för att hitta lösningar. Ett fokusområde för samordningen är Hållbarhet och lönsamhet. För att säkra framtida konkurrenskraft krävs en ambitiös grön omställning i alla led av livsmedelskedjan, som samtidigt säkrar lönsamhet för företagen.

Det finns en farhåga att omställningen ska skapa ekonomisk press på företag som redan upplever utmaningar kring lönsamhet. Därför finns behov av innovation, nya affärsmodeller, delat risktagande, stöd och investeringar i omställningsfasen. I samordningsarbetet har vi bland annat haft fokus på aktörssamverkan mellan leden i livsmedelskedjan, från jord till bord, och hur nya affärsmodeller kan möjliggöra omställning till fossilfrihet.¹ Inom ramen för detta har vi dragit igång ett arbete för att särskilt adressera lantbrukares behov, och behoven hos innovativa företag i förädlingsledet, av investeringar för att ställa om och säkra den långsiktiga konkurrenskraften i svensk livsmedelssektor.

Advisory group

Under våren 2024 bildades en så kallad Advisory group som representerar näring, civilsamhälle och myndigheter. Tillsammans har vi undersökt förslag på finansieringslösningar som kan möjliggöra grön omställning i livsmedelskedjan.

Deltagande organisationer har varit: Tillväxtverket, Jordbruksverket, Fossilfritt Sverige, Världsnaturfonden, Lantmännen, Lantbrukarnas Riksförbund och Sweden Food Arena.

¹ I samordningsarbetet har vi bland annat haft ett fokus på nya samverkade affärsmodeller mellan aktörer i de olika leden i livsmedelskedjan. Målet är att gemensamt undersöka nya ersättnings- och samverkansmodeller som kan leda till bättre kostnads- och riskdelning mellan aktörer, med potential att bryta inlåsnings- och nuvarande system och snabba på omställningen mot fossilfrihet. Delade kostnader i kedjan är en viktig del av lösningen, men vi behöver också bli bättre på att nyttja finansiella instrument för att möjliggöra en grön omställning i produktion och förädling.

Ambitionen har varit att ta fram 3-5 lösningsförslag för finansiering av den gröna omställningen i livsmedelskedjan, som kan presenteras för Regeringskansliet vid årsskiftet 2024/2025.

I arbetet har vi initialt utgått från LRFs kostnadsanalys för lantbrukets gröna omställning, och vi har också undersökt behoven av investeringar i förädlingsledet. Gruppen har även initierat en dialog med Europeiska Investeringsfonden om ett möjligt samarbete kring finansieringsinstrument där nationella och europeiska medel kan växlas upp med stöd av intermediärer.

Problembeskrivning och behov

Livsmedelssektorn är central för den gröna omställningen, med bäring på både klimat, miljö, det ekonomiska och sociala hållbarhetsperspektivet. Vår utgångspunkt är att hållbarhetsomställningen i livsmedelskedjan är en förutsättning för att säkra den framtida konkurrenskraften för svensk livsmedelssektor.

Jordbrukssektorn kommer att ha en central roll i EUs klimatpolitik framöver, något som diskussionerna inom ramen för Green Deal har tydliggjort. Omställningen av jordbruket pekas ut som avgörande för att nå EUs klimatmål till 2040, dels utifrån den direkta kopplingen till utsläpp och miljöpåverkan, men också utifrån dess stora potential att bidra positivt genom hållbara metoder, kolbindning och biodiversitet.

Givet arbetet på europeisk nivå är det tydligt att det finns både risker och potentiellt större kostnader förknippat med att inte ställa om för företag längs hela livsmedelskedjan. Kraven på hållbarhetsprestationer kommer att öka, liksom krav på transparens och tydlig bevisföring kopplat till detta. EU:s nyligen lanserade strategiska dialog efter bondeprotesterna visar att målsättningarna om omställning ligger kvar. En uttalad prioritering är att införa åtgärder som både kan skapa incitament för att påskynda, och regleringar som stöttar denna omställning.² Bland annat genom att främja tillgång till investeringar inom jordbruket för att möjliggöra utsläppsminskningar.

Även ur ett nationellt beredskapsperspektiv är det centralt att säkerställa att det finns en robusthet och långsiktig resiliens i livsmedelssektorn.³ På nationell

² Från EUs strategiska dialog: "Europeiska kommissionen och medlemsstaterna bör arbeta på en sammanhängande blandning av politik, som kombinerar incitament och regleringsåtgärder, som inkluderar: (1) upprättandet av en heltäckande metod för att fastställa ett redovisningssystem för utsläpp av växthusgaser och specificerade mål för de olika typerna av jordbruk och dess strukturella förhållanden; (2) en allmän väg för att främja genomförandet av lämpliga åtgärder och främja tillgången till investeringar över jordbruk och territorier för att nå de fastställda utsläppsminskningarna. Eftersom tekniska tillvägagångssätt inte kommer att räcka för att uppnå klimatmålen skulle mer ambitiösa åtgärder försvaras för de mest problematiska områdena med genomförandet av territoriella strategier som stöds av Agrifood Just Transition Fund."

³ I utredningen "Animalieproduktion med hög konkurrenskraft och gott djurskydd" föreslås statliga kreditgarantier eller annat finansiellt instrument på en miljard kronor för investeringar i lantbruksföretag. Detta för att bidra till Livsmedelsstrategins mål om ökad produktion och accelerera arbetet vad gäller livsmedelsberedskap, klimatanpassning och hållbarhetsarbetet.

nivå lyfter lantbrukare och företag i livsmedelskedjan tillgång till finansiering i omställningsfasen som en kritisk punkt.

LRFs kostnadsberäkning sätter strålkastarljuset på lantbrukets gröna omställning och de investeringsbehov för grön omställning som finns ute på gårdarna.⁴ En stor del av kostnaderna för omställning i livsmedelskedjan landar på primärproduktionen, där lönsamheten är låg och väderberoende, vilket leder till att möjligheterna att investera i grön omställning och utveckling är kraftigt begränsade. Lantbruken behöver ses som en särskild målgrupp med egna finansieringslösningar anpassade för dem. I den mån det är prioriterat att främja småskalighet som komplement till stora gårdar behöver dessutom det tas med i beaktande.

Även inom förädlingsledet är marginalerna låga, och det finns särskilda utmaningar för innovatörer och företag som söker introducera och etablera ny innovativ mat på marknaden.

Innovation är avgörande för att klara av och accelerera omställningen till ett långsiktigt hållbart och konkurrenskraftigt livsmedelssystem. Samtidigt så är innovationshöjden i den svenska livsmedelssektorn låg, både jämfört med många andra näringar i Sverige, och jämfört med i livsmedelssektorn i andra europeiska länder.⁵ Vi behöver skapa bättre förutsättningar för svenska företag att utveckla och nå ut brett med innovativa produkter.

Nya och innovativa livsmedelsföretag saknar kapital för såväl initiala investeringar i startfas och senare även för uppskalning av verksamheterna. Tillgång till kapital är en nyckelfaktor för att dessa företag ska bli snabbväxande och kunna driva på hållbarhetsomställningen i livsmedelssystemet.

En kort översikt över befintlig statlig finansiering

Idag finns flera statliga verktyg för att hantera omställningen i jordbruket och livsmedelskedjan som helhet; nationella prioriteringar och strategisk plan, Klimatklivet, finansiering av forsknings- och innovationsinsatser genom Formas, Vinnova, Tillväxtverket och Jordbruksverket, miljöersättningar samt investeringsstöd genom CAP:en.

⁴ Enligt LRFs kostnadsanalys är kostnaden för lantbrukets gröna omställning (klimatanpassning och minskat klimatavtryck) 80 till 85 miljarder i investeringar, som omräknat i årskostnad blir drygt 10 miljarder kr per år. Utöver det tillkommer ca 10 miljarder för årliga åtgärder som biodrivmedel, fossilfri mineralgödsel och åtgärder för den biologiska mångfalden. En total årskostnad på 20 miljarder kronor. 5 av dessa 20 miljarder täcks redan av det lantbruket får genom CAP, Klimatklivet samt återbäring av dieselskatt. Det saknas 15 miljarder för den gröna omställningen. LRF föreslår att 10 av dessa miljarder bör komma från livsmedelsmarknaden, medan 5 miljarder bör finansieras på annat sätt, exempelvis genom statligt /europiskt kapital.

⁵ Enligt Bloombergs branschspecifika innovationsindex hamnar Sverige i topp i Europa inom flera av Sveriges kärnsektorer, såsom inom stål-, skogs- och fordonsindustrin. Inom livsmedel hamnar dock Sverige på en 14:e plats i Europa. Sweden Food Arenas studie över "Innovation i livsmedelskedjan" visar att näringen har en lägre innovationshöjd jämfört med andra sektorer. Färre livsmedelsföretag tar fram produkter som är nya för Sverige eller för världen, jämfört med företag i andra näringar.

Riskvillig finansiering inom tematiken grön omställning i förädlingsledet i livsmedelskedjan kan till viss del tillhandahållas av de statliga riskkapitalfonderna som delfinansieras av Europeiska Regionalfonden och förvaltas av Almi Invest och Partnerinvest Norr. Dessa riskkapitalfonder vänder sig till innovativa företag i startfas.

En statlig finansieringsform för att främja förädling i livsmedelskedjan på bredare front saknas. Emellertid kan de regionala investeringsstöden till viss del utgöra kompletterande finansiering inom stödområdena.

Riksgäldens gröna garantier är ett annat exempel på befintlig statlig finansiering inom tematiken grön omställning. Garantierna är dock anpassade för stora industriföretag i sin nuvarande utformning⁶.

Nästa steg

Vi behöver således hitta kompletterande finansieringslösningar som möjliggör dels investeringar för de insatser som krävs på gårdsnivå, och dels hos de innovativa företagen i framför allt den tidiga delen i förädlingsledet. Vi föreslår att fokus ska vara på just finansieringslösningar för grön omställning tidigt i livsmedelskedjan, eftersom de insatserna fortplantar sig vidare genom hela kedjan ut till konsumenterna.

Nedan lyfter vi några förslag utifrån identifierade behov att finansiera den gröna omställningen i lantbruket och i livsmedelskedjan. Eftersom finansiering i form av kapitalanskaffning kräver djupare förstudier föreslår vi att resurser allokeras till att närmare undersöka målgruppernas kapitalbehov givet deras investeringsplaner.

Förstudier med fokus på lantbrukares kapitalbehov kan genomföras inom ramen för Jordbruksverkets nya uppdrag att ta fram en förhandsbedömning om att införa finansieringsinstrument inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken. Vad gäller behov av fördjupade analyser med fokus på kapitalbehov hos livsmedelsföretag i tidiga skeden, föreslår vi att Tillväxtverket får i uppdrag att genomföra förstudier. Förstudierna/förhandsbedömningarna ska fokusera på genomförbarhet, tekniska upplägg, juridiska frågor, kapitalkällor och efterfrågeperspektiven så att eventuella insatser blir så effektiva som möjligt.

⁶ Enligt SFS 2021:524 ska de gröna garantierna avse en industriinvestering som, oberoende av val av teknik, bland annat väsentligt bidra till minst ett av målen i miljömålssystemet eller det klimatpolitiska ramverket. Det är kreditinstitutet (t ex bankerna) som kan ansöka om riskavtäckning för lån till företag under denna garanti. Lånesumman ska minst uppgå till 500 miljoner kronor. Hittills har garantin beviljats för lån till enstaka industriföretag, inte till en portfölj av lån till SMF.

2. Finansieringsförslag att studera närmare

Målgrupp lantbruken

LRF betonar som sagt i sin rapport [Jordbrukets gröna omställning](#) att den gröna omställningen i lantbruket kostar 80 till 85 miljarder kronor i investeringar på gårdarna över en 15–17 års period. Det motsvarar cirka 10-12 miljarder kronor i årliga kostnader inklusive räntor, avskrivningar och underhåll⁷. Som ovan konstaterats är lönsamheten svag och väderberoende i lantbruket, vilket innebär att finansiering i form av investeringslån för grön omställning behöver förses med långa löptider (ca 15 år) och möjligen även en säkerhetskomponent i form av till exempel en garanti framför allt i de fall som investeringarna görs i lantbrukens driftsbolag. Det kan behöva röra sig om en ny låneprodukt som långivarna skulle lansera på den svenska marknaden. För att främja detta föreslår vi att närmare undersöka vad en offentligt finansierad garanti alternativt en lånefond kunde bidra med.

Vissa aktörer senare i livsmedelskedjan ger idag ett bättre pris för lantbruksprodukter om lantbruket genomför en överenskommen plan för grön omställning. Detta kunde innebära en möjlighet att koppla samman gröna investeringslån med denna förstärkta intäktsström, vilket förbättrar den enskilda låntagarens kalkyler hos låneinstituten⁸.

Offentligt finansierad garanti

En offentligt finansierad garanti, stödd av Europeiska investeringsfonden, som genom nationella finansiella intermediärer (kreditinstitut) ska bidra till ett ökat utbud av investeringslån för grön omställning inom lantbruket.

Svag och väderberoende lönsamhet gör att endast en liten del av ett lantbruks kassaflöde kan avsättas för långsiktiga investeringar, såsom grön omställning. Detta innebär att lantbruksföretagen behöver tillräckligt med tid för att återbetala ett investeringslån, sannolikt cirka 15 år, med möjliga variationer både uppåt och nedåt. Lång löptid och begränsad återbetalningsförmåga utgör en hög risk ur låneinstitutens perspektiv, vilket kan motverkas genom en portföljgaranti⁹.

I våra samtal med näringen har vi fått information som tyder på att bankernas utbud av lämpliga lån för lantbruk är otillräckligt och att det saknas både anpassade låneprodukter och tillräckliga säkerheter, särskilt när

⁷ Utöver detta har ytterligare 10 miljarder identifierats kopplat till andra investeringsbehov på gårdarna, vilket innebär ett sammanlagt ökat årligt kostnadstryck på 20 miljarder de närmaste 15-17 åren.

⁸ Noteras kan även att kundfordringar ingår i företagshypoteken och att långa kontrakt med kända köpare kan utgöra en förstärkning i driftsbolagens säkerhetsmassa.

⁹ En offentligt finansierad garanti är ett sätt att med statliga medel främja utbudet av privat kapital. Ett garantiåtagande kan utformas på olika sätt och kännetecknande för åtagandet är att staten inom vissa på förhand givna ramar täcker kreditförluster för lån som täcks av garantin.

investeringslånen ska tas i ett driftsbolag. Därför föreslår vi att möjligheterna till en offentligt finansierad grön lantbruksgaranti utforskas närmare, liksom möjligheterna att samfinansiera en sådan garanti med EU-medel, till exempel med hjälp av Europeiska investeringsfonden (EIF¹⁰).

Tillväxtverket har bitt EIF om hjälp att undersöka intresset hos banker och låneinstitut för att öka utlåningen till lantbruk för den gröna omställningen med stöd av en portföljgaranti från EIF¹¹. Gensvaret har varit försiktigt positivt, även om denna typ av garanti för lantbrukslån hittills är oprövad. Vissa låneinstitut ser också möjliga kopplingar mellan grön omställning och generationsskifte på gårdarna. För att en garantiprodukt ska vara framgångsrik behöver den utformas i nära dialog med de nationella finansiella intermediärerna (bankerna) på marknaden.

Med detta sagt behöver näring, myndigheter och andra aktörer säkerställa att de insatser som föreslås täckas av en garanti på ett kraftfullt sätt skyndar på den gröna omställningen. Vi föreslår att förslaget undersöks närmare inom ramen för Jordbruksverkets nya uppdrag att ta fram en förhandsbedömning om att införa finansieringsinstrument inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken.

Offentligt (del)finansierad lånefond

Med både offentliga och privata medel finansiera en lånefond för att tillhandahålla kompletterande investeringslån¹² för grön omställning till lantbruken.

Om det skulle visa sig att marknadsintresset bland bankerna är för svagt för att utöka erbjudandet av investeringslån för grön omställning genom att engagera den egna balansräkningen så föreslår vi att undersöka möjligheterna att upprätta en lånefond för kompletterande lån. Förslagsvis kunde det göras genom att en lämplig myndighet, till exempel Tillväxtverket, fick i uppdrag att utforma ett ramverk (så kallat mandat) för en lånefond för investeringar i grön omställning riktat till målgruppen lantbruk och genom funktionsupphandling utse en lämplig förvaltare av lånefonden.¹³ Fondförvaltarens uppdrag skulle vara att marknadsföra lånefonden, bedöma låneansökningar, bevilja lån och förvalta lånestocken. Kapital till fonden kunde härröra sig från nationella offentliga medel i kombination med medel från t ex Jordbruksfonden. Det skulle eventuellt kräva omprogrammering inom nuvarande programperiod.

¹⁰ För analys av garantiernas utformning, se Tillväxtverkets rapport [När EU garanterar skulden - Tillväxtverket](#)

¹¹ EIF tillhandahåller portföljgarantier under InvestEU [Further information on the InvestEU Sustainability Guarantee](#)

¹² I dialogerna med näringen har vi dessutom identifierat behov av långfristig generell finansiering (upp till 15 år) och givet lantbrukens svaga lönsamhet kan det i vissa fall behöva förekomma inslag av en inledande amorteringsfri period.

¹³ Tillväxtverket har erfarenhet av funktionsupphandlingar kopplat till förvaltning av finansieringsinstrument.

Exempel på befintliga lånefonder på marknaden till segmentet lantbruk är Tillväxtbolaget och Gårdskapital, som är privat finansierade. De har erfarenhet av att hantera kompletterande lån till lantbruken.

Vi föreslår att även detta förslag undersöks närmare inom ramen för Jordbruksverkets nya uppdrag att ta fram en förhandsbedömning om att införa finansieringsinstrument inom ramen den gemensamma jordbrukspolitiken.

Vidareutveckling av befintliga investeringsstöd

Fortsatta och utökade satsningar på investeringsstöd som bidrar till att täcka investeringskostnader för den gröna omställningen.

Befintliga och planerade investeringsstöd som kan utvecklas och stärkas för att ytterligare bidra till finansiering av insatser för den gröna omställningen i lantbruket:

- Klimatklivet är ett stöd från Naturvårdsverket till investeringar som minskar utsläppen av koldioxid och andra växthusgaser och ger hög klimatnytta. Enligt LRF:s rapport kan Klimatklivet ha en fortsatt viktig roll för flera av de gröna investeringarna nämnda i rapporten. Förutsättningen för att få stöd genom Klimatklivet är att klimatnyttan är beräkningsbar, vilket innebär att många åtgärder på gård som är bra för klimatet inte omfattas av klimatklivet då det är svårt att räkna ut nyttan.
- Investeringsstöd för åtgärder som syftar till att bygga en mer robust primärproduktion. Jordbruksverket har fått i uppdrag av regeringen att lämna förslag på åtgärder för att stärka beredskapen inom primärproduktionen av livsmedel i hela Sverige. Uppdraget handlar om att införa stöd för rådgivning och investeringar för att stärka beredskapen inom primärproduktionen. Enligt plan ska stödet öppna under våren 2025. Stödet som ska införas syftar till en mer robust primärproduktion som klarar att trygga livsmedelsförsörjningen i hela landet även under en allvarlig kris eller krig. Utöver det kommer investeringarna även att möjliggöra åtgärder som främjar jordbrukets gröna omställning och bidra till en mer långsiktigt resilient och hållbar livsmedelsproduktion.¹⁴
- Kväveklivet är ett kommande nationellt stöd till investeringar i jordbruksföretag, rådgivning- och kommunikationsinsatser. Åtgärder ska leda till ett minskat utsläpp av ammoniak. Jordbruksverket har fått i uppdrag av regeringen att hantera den nya satsningen under 2025 - 2027, efter att tidigare ha redovisat

¹⁴I LRFs rapport nämns också att takten på täckdikning behöver öka för att täcka behovet för klimatanpassningen. Inom EU:s gemensamma jordbrukspolitik (CAP) går det att söka investeringsstöd för åtgärder inom täckdikning och stödet går att söka i hela landet.

ett regeringsuppdrag om förslag på åtgärder som krävs för att Sverige ska klara sitt åtagande vad gäller utsläpp av ammoniak inom jordbruket.

- Investeringsstöd inom ramen för den strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitiken ges till företag som investerar i mark och byggnader inom jordbruks- trädgårds- eller rennäringföretag. Stödet täcker bland annat gröna åtgärder inom jordbruket.

Vi föreslår fortsatta och utökade satsningar på dessa stöd, för att täcka åtgärder som är bra för klimatet, samtidigt som de bidrar till en robust livsmedelsproduktion. Stöden kan även utvecklas för att täcka fler åtgärder.

Målgrupp livsmedelsföretag i tidiga skeden

För livsmedelsföretag i tidiga skeden föreslår vi nedan två typer av finansieringslösningar, dels i form av lån, dels i form av ägarkapital (riskkapital). Inom båda finansieringstyperna finns utrymme för förbättringar och anpassning till livsmedelsföretagens villkor men mer det kräver mer analys. Investeringslånen kan till viss del tillgodoses av bankerna, men i samtal med näringen är vårt intryck att mer behöver göras. Inom området riskkapital finns redan offentligt finansierade riskkapitalfonder i hela landet, men de är relativt små och inte anpassade för livsmedelsföretag i förädlingsledet. Å andra sidan är deras investeringsmandat tillräckligt flexibla för att kunna omfatta även innovativa livsmedelsföretag.

De två förslagen nedan behöver undersökas närmare och vi föreslår att regeringen ger Tillväxtverket i uppdrag att genomföra en förstudie/förhandsbedömning som omfattar båda förslagen.¹⁵ En indikativ budget för förhandsbedömningen är 2,5 – 3 miljoner kronor.¹⁶

Investeringslån för ny innovativ matproduktion

Investeringar i ny produktion kräver initialt mycket kapital och fram tills att produktionen blivit godkänd för livsmedelstillverkning står ägarna och finansiärerna för all risk. Till skillnad från andra branscher saknas det möjlighet att ingå kontrakt med kund redan i uppstartfasen, vilket ytterligare spär på risken ur potentiella finansiärers perspektiv. Det innebär en utmanande situation för entreprenörer/ägare att anskaffa kapital för att genomföra sina investeringar. Som konsekvens innebär det en inträdesbarriär för nya företag med minskad konkurrens som följd.

¹⁵ Livsmedelsverkets nya uppdrag för investeringar i stärkt måltids- och drickvattenberedskap kommer att innebära en ökad efterfrågan på vissa livsmedelsprodukter under en tid framåt, vilket kan skapa affärsmöjligheter för företagen. Detta behöver också analyseras vidare inom ramen för den föreslagna förhandsbedömningen.

¹⁶ Ett sådant uppdrag kan belasta anslaget 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor, under utgiftsområde 23, Areella näringar, landsbygd och livsmedel. Uppdraget kan med fördel ses som en del av en Livsmedelsstrategi 2.0.

Vi har identifierat ett möjligt behov av en särskild typ av investeringslån, som syftar till att finansiera investeringar i nya matproduktionsanläggningar tills dess att anläggningen blivit godkänd och produkterna kan börja säljas till kund. Hög risk och stora belopp i kombination med företag i startfas innebär särskilda svårigheter att anskaffa kapital.

Detta förslag behöver undersökas närmare och vi föreslår att regeringen ger Tillväxtverket i uppdrag att genomföra en förstudie/förhandsbedömning. Se budgetförslag ovan.

Riskkapital inom livsmedelsområdet

Beskrivning av befintligt offentligt finansierat riskkapital

Det finns idag möjlighet för entreprenörer som har för avsikt att starta aktiebolag som tillhandahåller produkter eller tjänster för innovativ livsmedelsproduktion att vända sig till Almi Invest och Partnerinvest för att i konkurrens med andra företag söka ägarkapital. I samtal med fondförvaltarna erfar Tillväxtverket att lönsamheten i livsmedelskedjan är en utmaning som tillkommer utöver de ordinarie riskerna som uppskalning, kompetens, oprövad affärsmodell, skalfördelar mm. De statliga riskkapitalfonderna som förvaltas av Almi Invest och Partnerinvest Norr finansieras av Europeiska Regionalfonden och svenska staten. De finns i samtliga nio programområden i Sverige.¹⁷ Sju av totalt åtta regionala riskkapitalfonder samt den nationella Klimatfonden som förvaltas av Almi Invest Green Tech är utformade så att de kan investera i ovannämnda målgrupp. Fonderna är generellt sett små, å andra sidan täcker de hela landet. De lämpar sig för tidig finansiering i startfas och tidig tillväxtfas.

För forskningsintensiva livsmedelsföretag finns det möjlighet att i konkurrens med deep tech företag från hela EU ansöka om finansiering från Europeiska Innovationsrådet (EIC).

Förslag på nytt riskkapitalinstrument för tidig uppskalning av innovativa företag

Det saknas idag en offentligt finansierad fond för uppskalning. Liknande långsiktiga finansieringsbehov som finns hos innovativa livsmedelsföretag finns också hos innovativa företag inom grön omställning (inklusive klimatomställning) och deep tech. Dessa företag har ett gemensamt behov av fortsatt riskvillig ägarfinansiering för att kunna investera i kraftig tillväxt och nå positiva kassaflöden¹⁸ och därefter finansiera sig långsiktigt på egen hand genom banksystemet eller privat ägarkapital. Avsaknaden av en fond för uppskalning riskerar att dränera innovativa företag som fått tillgång till statligt finansierat riskkapital i uppstartskedet på resurser, vilket kan leda till att effekten av de statliga tidiga insatserna går förlorad. Rapporter som t.ex. *The future of European competitiveness* under ledning av Mario Draghi¹⁹ och

¹⁷ Innevarande programperiod som sträcker sig från 2021 till 2027 är riskkapitalprojektet i Regionalfondsprogrammet för Stockholm utformat för att rikta sig till forskningsintensiva företag inom vissa teknikslag och life science.

¹⁸ Kraftig tillväxt binder kapital och leder ofta till negativa kassaflöden som motverkar möjligheterna att finansiera stora investeringar med banklån.

¹⁹ [EU competitiveness: Looking ahead - European Commission](#)

*Stepping Up Venture Capital to Finance Innovation in Europe*²⁰ av IMF pekar på behoven av långsiktig och riskvillig finansiering av innovativa företag i Europa.

Detta förslag behöver undersökas närmare och vi föreslår att regeringen ger Tillväxtverket i uppdrag att genomföra en förstudie/förhandsbedömning. Se budgetförslag ovan.

²⁰ [Stepping Up Venture Capital to Finance Innovation in Europe](#)

3. Behov av förutsättningsskapande insatser kopplat till förslagen

Idéer som främjar kapitaltillgång och utveckling i sektorn

När Advisory group diskuterat finansiering och kapitalförsörjning för att möjliggöra den gröna omställningen i lantbruken och förädlingsledet, så har vi också diskuterat viktiga förutsättningskapande insatser som behövs för att främja kapitaltillgång och utveckling i sektorn. Flera idéer har lyfts som kopplar till lönsamheten hos företagen; kostnadskontroll, tillgång till stöd, kompetens och finansiell kunskap, samt behov av kraftsamling för långsiktig och strategisk utveckling av livsmedelskedjan. Detta är områden som faller utanför Advisory groups uppdrag, men som skulle behöva tas vidare av lämpliga aktörer inom ramen för andra grupperingar och forum.

Vi ser att det krävs en bred palett av förutsättningskapande insatser för att möjliggöra en grön omställning och ökad konkurrenskraft i hela livsmedelskedjan.

Idéer som särskilt diskuterats:

- Det gröna handslaget som plattform för långsiktig strategisk utveckling - LRF har föreslagit en gemensam målbild och överenskommelse genom ett grönt handslag för finansieringen av den gröna omställningen i lantbruket. Handslaget kan ingås mellan fyra parter; lantbruksnäringen, regeringen/myndigheter, livsmedelshandeln och bankerna. LRF har påbörjat dialoger med handelsaktörer och banker, och nästa steg är att lyfta detta till politiken. En fyrpartsöverenskommelse om ett grönt handslag, skulle tydliggöra gemensamma förslag och åtgärder, och ge en stark signal till lantbruket om framtidstro.
- Insatser för ett utvecklat och mer sammanhållet främjandesystem för att stärka hela livsmedelskedjan, skapa bryggor mellan olika kunskapsområden och tillgängliggöra kunskap, stöd, kompetens och finansiering i hela landet.
- Genom främjarsystemet satsa på en finansiell kunskapshöjning hos lantbrukaren, för en stärkt kompetens kring värdet av att investera och vad som kan och bör göras.

Har du frågor om det här dokumentet?

Kontakta:

Anna Eldestrand

Corinne Uppman Helminen

[för.efternamn@tillvaxtverket.se]